

Hegazti errariak

Eduarne GARDE

SARRERA

Antzerki lan baten azterketa egiten salatuko naiz eta esan behar nuke, ikasturteetan zehar, aztertzeo aukera izan dugun poesia eta narrazioen egiturazko azterketen parean, desberdintasun nabarmenak aurki daitezkeela antzerki lan baten ikerketa saloa egiterakoan. Beraz, proposatzen dudan azterketarekin hasi baino lehenago, sarre-gisa zenbait puntu teoriko jorratu nahi nituzke.

Antzerkia, hizkuntzaren komunikazio ekintza bezala har daiteke; hortaz, semiotikoki aztertzen saia gintezke. Horrela, antzerkiaren semiotika, analogiatik proposatu izan diren hizkuntzalaritzako metodoetatik aldenitu beharko litzateke.

Antzerkiaren zein beste edozein arteren espezifikotasuna bilatzea oso zaila da, antzerkigintzan *kodeak* aurkituko ditugu (denboraren kodea, solnuarena, ikusmenarena, espazioarena...). Kode hauetako bakoitza homogeneoa izango da eta multzo heteroegoetan konbinatuta ager dakiguke (zinean, irratan, antzerkian...).

Hortaz:

- Antzerkia gertakari komunikatibo bezala har daiteke.
- Egituralki, antzerkia aurkezpen bat da.
- Antzerkigintzan, "zeinuak" aurkituko ditugu eta "zeinu" hauek izango dira antzerki lanari esanahia gehituko diotenak. "Zeinuak" "zeinu egitura" baten menpe ageri dira. "Zeinu egiturari" dagokionez, antzerkiaren ekintzak oreka mantendu behar du, hots, bere prozeduretan ekonomia mantendu behar du. Puntu

hau hobe uler dezagun, hona hemen adibide bat: Antzerki lan bat ikusten ari gara eta aktoreari "gaua da" entzun diezalokegu, bidenabar, gauetan ohizkoak diren soinuk entzun ditzakegu, giro musika, gauean erabiltzeko arropa ikusi... Adlerazia, adierazle ugarien bidez ulertarazten zaigu. Honela, prozeduretan ekonomia ematea lor dezakegu.

- Antzerki lanari, zeinuen ezarpenak, antzerki lana beraren alderdi semantikoa indar dezake.

Antzerkilaritzan zeinuk, linguistikoak eta ez-linguistikoak, dira aztergai. Honek ez du esan nahi antzerki lan baten azterketa zeinu linguistiko eta ez-linguistikoen oposaketan definitu behar dugunik. Hala ere, gure lan honetan zeinu linguistikoak eta ez-linguistikoak banaturik ikertu izateak ez du esan nahi berbaldia aztertzeko elkarren arteko erlazioan aztertu ez ditugunik.

Hegazi errariak antzerki lana da aztertzen saiatuko naizena. Lan hau Juanjo Olasagarrek idatzi du. Bere lehen antzerki lana da. Olasagarrek, antzerki lan honen bidez mezu argi bat aditzera eman nahi digu, alegia, norberaren nortasunak zer nolako garrantzia daukan eta nortasun hori defendatzen eta mantentzen saiatu behar dugula.

Mezudun antzerki lanak talde independenteen eskutik etorri ziren Arestiren antzerkia eta gero.

"Tras el teatro de Aresti, las nuevas obras buscarán el mensaje. Es la época de los grupos de teatro independientes, que representarán el inconformismo y la protesta social." Kortazar, 1990: 177.

Juanjo Olasagarren lan honetan tradizioan jaiok baino tradizio horrek eskaini dienaren aurka borrokatzen duten bost pertsonalen bizipenak ditugu. Lagun talde honengan konformismo-eza eta kezka ugari nabari daiteke. Beraien ideiak defendatzeko eta beraien sinesmenetan jarduteko prest daude.

"Ilusioa eta porrotaren artean bizi diren pertsonaia guztiok badute idazleak bizi izan duen egoerarekin zerikusirik..." Kortazar, *Hegats*, 1997: 86.

Nik ezin izango nuke ziurtatu obra honek Olasagarren nortasunarekin zerikusirik daukan ala ez; bestalde, ziur nago, hemen ai-

patzen diren hainbat idelen defendatzaile amorratua dela; hala nola, hizkuntza eta kultura mantentzearen aldekoa.

ARGUDIOAK:

Gau zaharra da, Miren eta Patxi etxean daude afaria prestatzen. Haserre daude. Lourdes, Mirenen ahizpa, da lehena etxera ailegatzen, pozik dator eta hitz egiteko gogoz, baina Miren eta Patxiaren arteko haserreaz konturatzen da, une horretan arnas daitekeen tentsioa dela eta. Patxi sukaldetik aterarazten dute, bi ahizpak sukaldetan bakarrik geratzen direlarik, baina biak bakarrik egon arren, ez dira eztabaldan baino aritzen, horrela, batak besteak dituen arazoek jakinminez geratzen da. Patxi sartzen da berriro sukaldetan; dena den, Miren eta Lourdesen elkarrizketan ez du parterik. Telefonilloak jotzen du eta Patxi kalera irteten da telefonilloaren bestaldean dauden pertsonalekin trago bat hartzera. Miren eta Lourdes berriro bakarrik eta aurrez aurre gelditzen dira. Oraingoan ez dute elkarrekin eztabaidatuko. Azken denboraldiko gertakizunez mintzatzen dira: Euskal Herriko egoeraz, Joseanen (kuadrillako baten) arazoez, gizarte aurreratuez (Londresez hain zuzen),... Patxi, Jon eta Josean etxera etortzen dira eta sukaldetan sartzen dira. Lourdesek Jon (Joseanen mutil laguna) ez du ezagutzen beraz, elkar aurkezten dute eta ondoren taldean hitz egiten dihardute bakoitzaren zer nolakoez (batez ere, Lourdes eta Joseanek, denbora nahikoa iragan baita elkarri ikusi gabe). Bat- batean, telefonoak jotzen du, Lourdesek bere lagunak sukaldetik aterarazten ditu, Teo, bere mutil lagunaren dela baita, Londresetik zuzenean. Lourdesi entzun diezalokegunagatik, kezkatu-rik dago, Teo azalez beltza denez, Euskal Herrira nola sartuko den ez baitaki. Teo, nigeriarra da, Londresen bizi da, baina, legez kanpoko emigrantea da, horrela, bere azalaren kolorea beltza denez, arrisku gehiago dago mugan edo aduanan; paperak eska diezaizkioke eta emigrantea dela konturatutakoan Nigeriara bueltan eraman. Egoera honen aurrean Lourdesek hainbat aholku ematen dizkio, zein arropa eraman, zein koloretakoa...

Gainontzeko lagunak jantokian daude mahala paratzen. Lourdes sartzen da. Momentu honetan inork ere ez du asko hitz egiten, afaltzen hasiko direnean jardungo dira arazoak banan banan jorratzen; amodioa (mutilek, Jonek ezik, ez dute amodioan sinesten),

arazoel ihes egitea (Mirenen ustetan arazoel aurre egin behar zale, ez bere ahizpak egin zuen bezala, Londresera alde egin baitzuen bere mutil laguna zena atxilotu zutenean, eta horrela E.H.an zituen arazoak alde batera utzi), homosexualitatea eta homosexuala izatearen arazoak bai herrian, bai hirian, drogak, eta Euskal Herriko egoera, besteak beste. Gai hauek jorratzen dituzten bitartean, hiru momentu jakinetan hiru "flash-back" ematen dira. "Flash-back" hauen funtsezko balloa da, pertsonalen arazoan abiapuntua gutxi gora behera zela litzatekeen ohartzea. Lehenengo "flash-back"ean Joseanek, Migel Mariri Ezpelgaineko taberna batean daudelarik, bere homosexualitatea aitortu egiten dio, eta honetaz gain, berarekin maiteminduta dagoela. Bigarren "flash-back" a, Lourdes eta Miguel Mari espetxeko bisita komunikazio lehiu batean ematen da, bakoitzaren bizimodu berriaz mintzatzeaz gaindi, elkarrekin bizirik izan zituzten momentuez, eta hartutako erabakiez ez eztabaidatzea erabakitzen dute, une eta leku hura ez baita aproposena. Hirugarren "flash back"ean Patxi eta Mirenen harreman arazotsuaren oinarria jakiteko aukera izango dugu. Miren jeloskor agertzen da Patxi beste edozein neska begiratzen duenean. Harreman tradizionalen alde agertzen da, Patxi eskaini nahi zion "harreman irekiaren" aldean.

Bideo pantalla baten bidez, Teo mugan harrapatu eta Nigeriara eramaten dutela ikusi ahal izango dugu.

Afaldu eta gero, tarte batez hainbeste gai ezberdinez eztabaidatu eta gero, egongelan, bertako sofán, eseriko dira gorputzari "mar-txa" emateko gogoz. Monetarako, kokaina izango dute lagun, baina, pertsonaia denek ez dute kokaina hartu nahi (Patxi da kokaina hartuko ez duen pertsonaia bakarra, "droga gogorren" ondoan jarrera ezezkorra nabari zail). Joseanek afarlan zehar Jonekiko adierazi duen portaera zakarra adierazten jarraitzen du, Jon etxetik Joan dadin lortzen duelarik, baina alde egin baino lehenago, Jonek Joseani bere portaera aurpegiratzen dio, eta, halaber, erabat onartzen ez duen homosexualitatea onar dezan eskatzen dio. Ezpelgandarrak geratu dira etxean bakarrik. Josean eta Lourdes dantzatzeko ari dira eta afaldu duten bitartean eztabaidatu dituzten gaiak konponbide bat bilatzen saiatzen dira. Patxi eta Mirenek, sofán eserita, bere arazoak konpontzen dituzte eta egongelatik ateratzen dira, Lourdesek eta Joseanek dantzatzeko jarraitzen dutelarik. Azkenean Josean badoa, eta Lourdes bakar bakarrik geratzen da gelan.

GAIA ETA MOTIBOAK

Antzezanaren gai garrantzitsuena laguntalde honen herrira itzultzeko nahia litzateke, nere ustez. Dena den, herrira bueltatzeko nahai hau ez zaigu pertsonalen ahoetatik zuzenean jakinarazten, obra irakurri eta gero Ezpelgainen bizi zireneko nostalgiaz ohartu ahal izan garenean ondorioztatu daitekeena da. Pertsonalak urte zaharra elkarrekin igarotzeko altzakiaz, Patxi eta Mirenen etxean elkartzen dira. Pertsonaia bakoitzak bere arazoak ditu eta urte zaharreko afari honetan, berriro elkarrekin daudelarik, zenbait gai berriri buruz hitz egiteko aprobeztatzen dute, eta, bidenabar, bizi duten egoeraz jar-duteko. Norberak bere bizikerak plazaratzen ditu, bestalde, arazoak eta sentitzen duten barne egoera ez egonkorra, herritik alde egin zutenetik dela antzeman diezaleke. Pertsonaia hauen bilera Olasagarrrek zenbait azpigai izango direnak jorrazteko (gaintetik bada ere) erabiliko du. Azpigai hauek ez dute pertsonalen barne munduaren ez-egonkortasunaren errurik, baina zerikusirik bai. E.H.ko egoera (gertu duten arazoa, laguna espetxean dute eta), drogak, homosexualitatea, erlijioa eta tradizionaltasuna. Pertsonaia guztiengan, lehen esandako gai nagusi horrek, hots, Ezpelgainera itzultzeko nahiak, zer nolako eragina duen argi ikus daiteke, hortaz, oinarri gisa herria eta hiria aurkajarriz pertsonalen kontrajarpenak aztertu ahal izango ditugu.

Miren: Patxiarekin duen harreman aldakorren errua, Iruñean bizi direnetik gertatzen dela uste du. Une honetan "harreman irekien" alde ez badago ere, hasieran Patxiarekin harreman moeta honen alde agertzen zen. Orain, "harreman tradizionalak" eskaintzen dion egonkortasuna du gustokoago. "Harreman tradizionalak" herrietan dira ohizkoago (itxuraz behintzat), hirietan ordea, errazago genuke "harreman irekiak" planteatzen dituzten bikoteak aurkitzea.

Patxi: Patxiak harreman irekiaren aukera Iruñean aurki lezake, baina, Miren maite du eta Mirenek eskatzen dion fidelitasunari erantzun nahi lioke. Bestalde, hiriak eskaini diezaloken "aurrerapena" osoki ez du onartzen, droga kontuetan esate baterako, ez da agertzen hiri batean aurki daitekeen droga-ren alde. Droga gogorrari, kokainari alegia, uko egiten dio eta droga ahulari, "txokolateari", aldiz, ez.

Josean: Josean litzateke pertsonalarik anbiguoena. Alde batetik, bere nortasuna adieraz dezakeen arlo bat, hots, homosexualitatea, ezin du bere herrian askatasunez adierazi, bai, ordea, hirian. Bestaldetik, momentu honetan, hirian ez dio amodioari inolako aukerarik eman nahi, nahiz eta gazte zen bitartean, Ezpelgainen bizi zenean, sentimendu hau bizirik iraun.

Jon: Iruñean bertan jaloa bada ere, herrira jo nahi du bizitzera.

Lourdes: Bere lehenengo amodioa, herriko amodioa, espetxeratu egin dute. Londresera alde egiten du arazoez ihes egiteko, Teorekin maitemintzen da, baina, bere betiko ohitura, kultura eta hizkuntza maite ditu. Prest dago Teorekin ezkontzeko eta Teorekin E.H.ra bizitzera etortzeko, nahiz eta herrietan ematen diren ohitura eta teoria arrazista zaharkitu horien aurka jo behar izango duen.

Pertsonaia hauen kontraesanak azalez ikusi baditugu ere, zera esan daiteke *ondorioz*:

- *Hiriaren* ezaugarri bereizgarrienetako bat *bakartasuna* da; beraz, ohar gaitezen ia bizitza osoan zehar Ezpelgain herrian elkarrekin eta erabat batu eta babesturik bizi izan den lagun talde baten zati zela gogor egin zaien hiri horretara egokitzea.
- Denbora luzean elkar ikusi ez duten lagun talde baten bilera honek *adiskidetasuna* adieraz dezake, eta, honekin batera, *arazoak gainditzeko aukera* paregabe eta lagungarria.
- Elkarrekin denbora luzez egon gabe, hiriko egituraren barnean murgildurik, elkartzeko aitzaki bat aurrean dutelarik (kasu honetan afari bat) *komunikaziorako* beharra antzematen dute.
- Aurkezten zaien arazo bakoitzaren barnean, norberak dituen iritziak inolako beldurrik gabe aditzera ematen dituzte, *konfiantza* nabari da pertsonalen artean.
- Hasarre gogorrek daude elkarrizketan zehar, ez soilik ezadostasunak, baita elkarrenganako erantzun gogorrek ere. Agian hirietan gertatzen den *komunikazio eza* horrekin "kutsatu" egin direla pentsa daiteke.

Gaiaren zentzuaz ari garelarik, Olasagarrek pertsonalen izenekin zerbaiten berri eman nahi digulakoren susmoa daukat. Orain arte,

aztertu ahal izan dugunaren arabera herria eta hiria kontrajarri ditu, hots, "tradizionaltasuna" eta "aurrerapena". Izenei harreta jarritz, pertsonalek erabilera zaharragoa duten izenak, zein erabilera berriagoa dutenak dituztela kontura gaitezke; Lourdes, Migel Mari eta Josean (Jose Angel) erabilera zaharragoa duten bitartean, Miren eta Jonek euskal izenen artean erabilera berriagoa dute (nahiz izen hauen erdal erabilera oso zaharra izan). Izenen erabilera berri eta zaharrekin joko txiki bat baino ez da egin nahi, agian erabilera zaharreko izenak, herriarekin parekatu nahian, eta erabilera berria dutenak hiriarekin. Hori bai, Teo izen bereziak ezlik, gainontzezko izenek kristau kutsua daukate; E.H.ak kristau izaten jarraitzen duenaren adierazpide?

EGITURA

Obraren iraupena

Bederatziak aldera hasten da obra, eta gaueko ordu txikietan amaitzen da.

Olasagarrek antzezlanaren ekintza bost ataletan banatzen du. Mik ordea, egituralki hiru ataletan zatituko nuke, *hasiera*, *korapiloa* eta *konponketa*. **Hasieran**, lehenengo eta bigarren atalak bateratuko nituzke, bi atal hauetan pertsonaien aurkezpena gertatzen da, bakoitzaren azken urteko bizipenen berriak eta egoera bereziak. Hala-ber, norberaren arazoan gainean ezeztapena eta gainontzeko pertsonaien jakin nahien aurrean erantzunaren ukapena. **Korapiloan**, hirugarren atala izango genuke. Pertsonalek arazoak plazaratzen dituztenean, arazoez eztabaidatzen dute eta norberak dituen iritziak ematen ditu. Herrian bizirik izandako uneak ere gogoragarririk dira atal honetan. **Konponketan**, lau eta bosgarren atalak sartuko nituzke, arazoak argitzen doazenean (nahiz eta gertakari denak ondo amaitu ez, Teo Nigeriara bueltan eramaten dute eta).

Barne egitura

Elementu formal baten errepikapena ematen da batez ere, hots, kontrajarpena; hau, pertsonalek jorratzen dituzten gai guztietan ikus dezakegu. Adibide bat ematearren, Patxi drogen aurka ageri zaigu, kokainaren aurka, alegia. Dirudienez, Patxiaren ustez Ideia politikoak

(bere kasuan ezker abertzaleak eusten dituenak) defendatzea eta drogak hartzea ez datoz bat. Hala ere, Ezpelgainen bizi zenean "txokolatea" hartzen zuen, eta droga honen alde agertzen zen (bere idelak defendatzen zituen jendea "txokolatearen" alde ez zegoelarik).

ESPASIO ESZENIKOAK

Obran hiru espazio eszeniko aurki ditzakegu: sukaldea, jantokia eta egongela. Gainera, lehenago egituralki banatu ditudan hiru atalekin bat egiten dutela esatera ere ausartuko nintzateke; **hasiera** (lehenengo atala) sukaldean gertatzen da, antzerki lan honetan, sukaldea, denbora luzez elkar ikusi ez duten laguntalde baten bilkura-gunea genuke. **Korapiloa** (bigarren atala) jantokian ematen da, pertsonaia denek dituzten arazoak aditzera ematen dituztenean eta **konponketa**, (hirugarren atala), egongelan, pertsonalen arazoak hoberen eta lasaien konpon daitezkeen gunea.

Sukaldearen inguruan Olasagarrek bi idela biltzen dituelakoan nago:

- Herrietako etxeetan, normalean, ez da egongelarik egoten eta familiako kide guztiak sukaldean biltzeko ohitura dute, sukaldea familiako biltokia bihurtzen delarik. Honi gehitu beharko litzaloke, emakumeak direla momentuoro eta egunero sukaldean dabiltzanak; hortaz, etxeko barne arazoak sukaldean planteatu eta argitzen dira.
- Antezelanaren lehenengo eszenan sukaldea daukagu, sukalde arrunt bat, eta bertan Miren afaria prestatzen ari da (gero bere ahizparekin eztabaldan arituko bada ere). Kontutan hartu beharko genuke, lagunak afaltzera datozela eta afaria prestatzen ari direla.

Nere ustez, Olasagarrek bi idela hauek bildu nahi ditu; alde batetik, arrunt suerta daitekeen lehenengo eszena sukaldean gertatzea, gure pertsonalek afaria prestatzen ari baitira, baina, bestetik, antezelanaren pertsonaia Miren eta Patxiren etxera allegatzen direnean, sukaldea izango dute arazoak bizi dituztelaren leku adierazgarria. Hauetaz ez dute sukaldean eztabaldatu, egongelan baizik. Ondorioz, herrietan sukaldea arazoan alpatze eta konpontze gunea biltzen, hirietan egongela dela esan dezakegu. Honekin batera, Ola-

sagarrek gizarte "aurreratua" zein "tradizionala" elkartzen dituela pentsa dezakegu (herria eta hiria).

Espazio eszenikoetan, elementu eszenografikoak ager daitezke, kontzeptu ezberdinak sinbolizatzeko edo esanahi ezberdinen adierazgarri gisa. Azken hauek espazio eszenikoetan bertan esanahia gehi dezakete.

Telefonoa:

Telefonoak intimitatea adierazten du, izan ere, honen bitartez bi pertsonak baino ezin dute hitz egin. Kasu honetan, Lourdes ari da telefonoz hitz egiten, eta bere kezka Teok soilik dakizki (baita guk ere), eta bere kuadrillako gainontzeko kideek ez dute elkarrizketa horretan sartzeko aukerarik.

Koloredun kolgadore (txaketaz beteta):

Bi pertsona bizi diren etxe batean kolgadore batek bi jaka edo bi beroki ager ditzake gehienez; bestalde, txaketaz betetako kolgadore batek, bi pertsona bizi diren etxe horretan jende gehiago dagoela adieraz lezake, lagunaren arteko bilera bat, alegia.

L forma duen sofa:

Zonalde neutroa eta gainera jende ugari elkartzeko balio duen leku lasala. L formadun sofa batean jendea "elkartuago", "batuago" egon daiteke (sofak agertzen duen formagatik; hau da, L formadun sofa bat izan ordez, hiru eta bi plazako sofa bi izango bagenitu pertsonalak "banatuago" edo "bereiziago" egongo lirateke, distantzia gehiago egongo litzateke haien artean)

Mahal txikia:

Mahal gainean edozein gauza ager dezakegu; mahal gainean balego, izkatatu nahi ez denaren seinalea litzateke. Gure obran gertatzen den bezala, pertsonaiek bizi duten egoera ez egonkorrek, lagunel azaltzea kostatu bazale ere, azkenean barne egoera hori mahal gainean jarri dute. Lagunek horretan parte hartzerik izan dute.

Bideo pantalla:

Patxi eta Mirenen etxea ez den leku batean gertatzen ari dena

Ikus dezakegu; honetan, Teo Nigeriara eramaten dutela beha dezakegu. Bideo pantailaren bidez, etxe honetatik kanpo gertatzen ari denaz ohar gaitezke. Honekin, bidenabar, arrazismoaren kontua gizarte mailan Patxi eta Mirenen etxetik kanpo gertatzen dela adieraz dezake.

PERTSONAIEN ANALISIA

Pertsonaien analisi egiterakoan Olasagarrek emaniko datuak ditugu batetik, eta, obra irakurri eta ulertu ondoren nik pertsonala bakoitzari buruz ondorioztatu ahal izan dudana bestetik.

Badago ezaugarri bat Ezpelgaindar guztiengan nabarmen daitekena; herrian bizi zireneko melankolia agertzen dute, herrira bueltatzeko nahia ikus daiteke, balna, ezaugarri orokor holetaz gain, pertsonala bakoitzarengan nortasun ezaugarri ezberdinak aurkitu ditut.

Lourdes:

Hogelita hamahiru urte inguru ditu, Mirenen ahizpa da, eta Patxi eta Joseanen kuadrillakoa. Migel Mariren neska laguna izan zen, Miguel Mari espetxeratu arte. Londresen bizi izan da denbora luzez (urte bat baino gehiago), eta bertan beste pertsona batekin maitemindu da, Teorekin (azalez beltza delarik).

Nortasun datuak:

- Gizartearen *errealitatea ondo ezagutzen* du (arrazismo kontuak besteak beste), ez da bizi *zer esango dutenaren* zain, Teorekin ezkondu nahi du jakin badakielarik Ezpelgainen Lourdes eta "gizon beltz" baten ezkontza herritar guztien ahotan egongo dela, eta egoera hau bere gurasoentzat ere jasangarriegia ez dela izango.

Migel Mariren arazoa modu erreal batean ulertzen du. Migel Mari ez du inork eraman, Migel Marik, bere erabakia egin zuen; berea eta soilik berea zen konpromezu bat hartu zuen, konpromezu honen ondorio latzak ondo ezagutzen zituelarik

- *Arazoei ihes egiten die, horregatik, Migel Mari espetxeratu eta gero, egoera latz horri aurre egin ezinik, Londresera ihesi joatea erabakitzen du.*
- *Bere sentimenduetan atzera begiratzeak beldur ematen dio. Migel Marirekin espetxean izandako bisitan, blok elkarrekin bizi izandako harremanari buruzko gertakariak eta momentu erabakiorrak alpatzerakoan, Lourdes ez da ausartzen ere, igarotako momentu horiei buruz hitz egiten, ez eta Miguel Mariri aurpegira begiratzen.*

Miren:

Hogeita hamar urte ditu. Lourdesen ahizpa da. Ezpelgainen jaloa, baina Iruñean bizi da Patxirekin, bere betiko mutil laguna.

Nortasun datuak:

- Obran daukan portaera ikusita, *izaera edo "karakter" haundiko neska da.*
- Patxirekin ez dago ezkondurik, baina elkarrekin bizi dira; hala ere, *harreman kontuetan oso tradizionala da eta Patxik zeln Mirenek elkarrekin bizitzen hasi zirenean "harreman ireki" bat bezala planteatzen zuten harreman hau, ez du onartu nahi, izan ere; jeloskor sentitzen da Patxik beste edozein neska begiratzen duenean.*
- Bere ahizparen ondoan, *arazoei ez die ihes egiten, komeni den momentuan eta lekuan egiten die aurre.*

Josean:

Hogeita hamar urte inguru ditu. Homosexuala da eta Migel Marirekin dago maiteminduta. Lourdes eta Patxiren kuadrillakoa da.

Nortasun datuak:

- Oso pertsonaia *ezegonkorra edo intsegurua da, eta horrela horrek eragin lezake maitasunean ez sinestea, politika arloan egoera politikoa objektiboki ezin aztertzea eta batez ere dituen*

arazoak (homosexualitatea litzateke nabargarriena) ezin onartzea, eta hauel aurre egitea.

- *Kontrajarpenez beterik bizi da.* Alde batetik, herrian ezin zuen bere homosexualitatea bizi; hirian, aldiz, bai. Bestaldetik, herrian, hirian loritzen ez dituen sentimentuak bizi ditu, maitasuna, mirespena.., baina, sentimendu hauek dira hain zuzen herriko tradizionalismoak eskaintzen dituenak, berak onartu nahi ez dituenak.
- Intseguritateak eta kontrajarpenak, gainerako jendearen aurrean *prepotentziarekin* azaltzea eragiten du, eta izaera "prepotente" honetaz jabe gaitzezen, Jon, bere mutil lagunarekin duen portara gogorra ikustea nahikoa genūke.

Patxi:

Hogeita hamairu urte inguru ditu. Mirenekin bizi da Iruñean, eta Lourdes eta Joseanen koadrillakoa da.

Nortasun datuak:

- Abertzalea da, baina politikoki E.H.ko gertakari politikoak bere erara aztertzen ditu. Egoera politikoak ez dakl modu objektibo batean aztertzen.
- "Droga gogorren" (kokaina...) aurka ageri da, "droga gogorrak" hartzea ez baitator bat abertzale nortasunarekin.
- Mirenekin "Harreman Irekia bat" bizitzeko prest, bazegoen ere, maitasunagatik fideltasuna onartzeko gai da. Gainera, familia osatzearen aldekoa da.

Jon:

Hogeita bi urte inguru ditu. Homosexuala da, eta Joseanen mutil laguna. Iruñean jaloa eta Iruñean bizi da.

Nortasun datuak:

- Erromantikoa da.
- Euskaldun zaharrenganako lilura sentitzen du.

- Bere *homosexualitatea onartu* eta bizi egiten du.
- Oso pertsonala "*pazientea*" edo "*jasankorra*" dela dirudi; behintzat, hau da antzeman dezakedana Joseanek Jonengana-ko duen portaera azken honek nola jasaten duen ikusiz. Dena den, *bere mugak baditu*.

Pertsonalez ari garelarik, komentagarria iruditzen zait pertsonala denek, Jonek ezik, elkarri "hika" egiten diotela, Jonekin aldiz, "zuka" tratamendua gertatzen dela.

ESZENEN ANALISIA

Analisia, eszenaz eszena, aztertzen salatuko gara. Eszena bakiltza deskonposatuko da eta deskonposaketaren ostean atal bakiltzaren deskribapen eta azalpen bat ematen salatuko naiz.

I Atala

- Patxi eta Miren etxean daude. Lourdes dator.
- Hirurak hitz egiten dute.
- Patxi sukaldetik botatzen dute. Miren eta Lourdes hitz egiten jarraitzen dute.
- Patxi sukaldera sartu eta hirurak mintzatzen dira.
- Patxi etxetik ateratzen da, Lourdes eta Miren berriro bakarrik geratzen direlarik.
- Jon, Patxi eta Josean sukaldera sartzen dira.
- Telefonoak jotzen du eta denak sukaldetik ateratzen dira.

Eszena honetan urte batez banatuta egon diren bi ahizpa elkartzen dira, Miren eta Lourdes. Momentu txarrak igarotzen ari dituztela aipatzen dute, baina, une horretan ez dute arazoetan sakondu nahi. Bi ahizpa hauen arteko elkarriketan sortzen diren galak gainetik baino ez dituzte aipatzen. Hasiera batean nahiko urrunezko joera (joera "distantea") nabari zalela esango nuke, baita gai eztabaidagarrien inguruan ez dutela denbora luzez jardun nahi ere.

Bi pertsonala hauetaz gain, Patxi noizbehinka ere ageri da. Patxi eta Mirenek momentu larriak bizi dituzte, eta ez dituzte izkutatzen.

Patxik arazoa konpondu nahi du eta Mirenengana jotzen du behin baino gehiagotan. Lourdes aurrean egoteak ez zailo axola, baina Patxiren etengabeko insistentziak Mirenen "genioa" ateratzen lortzen du. Patxi eta Miren bere egoerari aurre egiteko prest daude, Lourdes ez bezela, honen ohitura arazoei ihes egitea baita.

II Atala

— Lourdesek telefonoz Teorekin hitz egiten du.

Bigarren atal honetan, Lourdesen bizimodu berriari buruz zerbait gehiago jakiteko aukera izan dugu, Lourdesen gogoel buruz, eta baita Lourdesek dituen beldurrei buruz ere. Londreseko lagun berrien izenak alpatu egiten dituzenez, bertako bizimoduari nahiko egokituta dagoela pentsa dezakegu. Teo E.H.ra bizitzera etorriko dela adierazten du, eta E.H.an sartzeko zer nolako arropa eraman behar duen gomendatzen dio; emigrantea delarik harrapatuko duten beldur da, mugan Teo "legez kanpoko" emigrantea dela konturatzeokotan Nigeriara bueltan eraman dezakete.

III Atala

— Denak komedorean daude eta Lourdes sartzten da. Denok mahaia paratzen ari dira.

— Mahaian eseriko dira afaltzeko.

— Migel Mari eta Joseanen arteko elkarrizketa, Ezpelgaineko herriko tabernan.

— Migel Mari eta Lourdesen arteko elkarrizketa espetxean.

— Patxi eta Mirenen artean lehenago izandako eztabaida.

(Azkeneko hiru egoera hauek flash-back-ak dira, eta pertsonaien arazoen abiapuntua zela litzatekeen argi diezaguke).

Pertsonalek afaltzen duten bitartean gaur egungo gai batzuk jorratzen dituzte, baina hauen arteko ezadostasunak eztabaida gogorretan eta erantzun zakarretan bihurtzen du afariko elkarrizketa.

Oroitzapenen bidez, herrian bizi zireneko sentimentuak ulertuko ditugu, tradizionalismoaren aurka joko dute oro har, herriko jende tradizionala "fatxa" zelako, eta halaber, erlijioaren menpe bizi zelako.

Pertsonalek inkonzienteki egiten dute jende tradizionalistaren, "fataxaren" eta erlijioaren pean, bizi zenaren arteko nolabaiteko parekotasuna. Gure pertsonalek ezker abertzalearen idelen inguruan jardundako herrian idelengatik borrokatzen hasiko ziren; izaera edo pentsamolde "aurreratuagoa", "borrokalariagoa" zuen jendearekin elkartuko ziren; hala ere, gure pertsonalak, izaeraz aipatu dugun herriko jende "progresista" hori baino "aurreratuagoak" sentitzen ziren. Bestalde, "ingurune aurreratu" horren barnean murgildurik, Joseanek bere homosexualitatea ezin zuen askatasunez adierazi; Patxi porroak erretzeagatik ezker abertzalearen inguruan biltzen zen jendeak berak gaizki begiratzen zuen, eta Migel Mari bere ideletan asko sinesten zuen azken mugaraino eramanez. Pertsonalek hirira alde egin zuten, baina, hiriak eskaintzen zien "aurrerapena" gehiegizkoa suertatu zitzaizen; Patxi Ezpelgainen porroak erretzen zituen, eta bere inguruko jende ezkertiar horrek ez zuen ondo ikusten, baina Iruñeara bizitzera joaterakoan bera izango da, hain zuzen, ideia politikoetan izkutatuta "droga gogorak" onartuko ez dituen. Josean, Ezpelgainen maitemindurik bizi zen, hala ere, bere homosexualitatea askatasunez ezin zuen adierazi; Iruñean, aldiz, bere homosexualitatea askatasun osoz bizi zezakeen, ez ordea, maitasuna.

Flash-back-en bidez, hainbat arazoren zergatia ezagutu ahal izango dugu. Lourdesen Londreserako ihesa Migel Mari atxilotu eta espetxeratu ondoren, Joseanen homosexualitatearen onarpena eta Migel Marirenganako zuen maitasunaren aitormena. Mirenek eta Patxi harremana bizitzeko dituzten iritzi zein ikuspuntu desberdinak.

IV Atala

Bideo pantalla batetik Teo Nigeriara eramaten dutela ikus daiteke.

Arrazismoa gaur egun bizirik dirauelaren adibide argia dugu hau. Teo ondo jantzita agertzen da, Lourdesek gomendatu zion bezela, baina argi dago, azalez zuria ez den edozein pertsonari paperak eskatuko zaizkiola edozein muga (edozein lekutan).

V Atala

- Mahaia kentzen dute eta sofán esertzen dira.
- Kokaina atera eta hartzen dute.

- Jon, Joseanekin eztabalda gogor bat izan eta gero, badoa.
- Josean eta Lourdes dantzatzen duten bitartean Miren eta Patxi sofán eserita daude.
- Patxi eta Miren badoaz.
- Josean badoa. Miren bakarrik geratzen da.

Josean zakar portatzen da Jonekin, Joni *pazientzia amaitzen* zalolarik. Jon da hain zuzen Joseanen portaera zakarraren zergatia dakiena, eta bere homosexualitatea onar dezan eskatzen dio. Miren eta Patxiaren arteko arazoa konpondu egiten da, zonalde neutral batetan elkartzen direnean (sofán) eta biak bakarrik hitz egiteko aukera dutenean. Antzezlanean zehar elkarriketa lasala ikus daitekeen momentu bakarra hau da, Jon alde egiten duenetik antzezlanea amaitzen den arte.

ZEINU EZ LINGUISTIKOAK

Tonua

Tonuaren bidez Olasagarrek momentu horretan etxean dagoen egoera deskriba dezake. Orokorrean pertsonaia gehienek tonu gogorra erabiltzen dute, "lehor" "oso zakar" "erreguz" "zirika" bezalakoak, alegia. Horrelako tonua, distantziak sortu duen erantzun gisa gertatu delakoan nago. Edo eta, hiriak sortzen duen komunikazio ezaz "kutsatu" izan direla ere pentsa daiteke.

Mimika

"Etsipen keinua", "serio", "haserre", "Patxi ulertzen duenaren aurpegia paratuko du" bezalakoekin tonuaren bidez lortu nahi zuen efektu bera lortu nahi du, baina baita konfidantzaren adierazgarri gisa erabili daiteke ere. Pertsonaiei ez zaie axola keinuen bidez adierazten dutena, ez eta besteek zer pentsa dezaketen norberak aditzera eman nahi duenarekin.

Mugimendua

Ez da mugimendu haundirik nabarmentzen. Pertsonaia denak

Patxi eta Mirenen etxera allegatzen direnetik, ia obra osoan zehar elkarrekin mantentzen dira, arazoak kanporatu eta konpondu arte mugituko ez direnaren seinale. Alegia, Jon da etxetik alde egiten duen lehena, hori bai, etxetik haserre atera baino lehen, Joseanen portaera zakarraren zergatia argiki azaltzen du. Miren eta Patxi dira hurrengoak gelatik ateratzen, eta, dirudienez, bien arteko arazoa konpondu da, elkarrekin gerritik helduta ateratzen baitira.

Janzkera

Orokorrean janzkerak obran ez du paper garrantzitsuena jokatzen; janzkerak, pertsonaiek berek beste pertsonala bezala agertu behar dutenean (flash-back-etan, alegia) garrantzia duela ematen du, hots, pertsonaiek beste paper baten aurkezpena egiten ari direla adierazteko, janzkeraz aldatzen dira. Honetaz gain, janzkerak eta orrazkerak gizartearen barnean jokatzen duten paper garrantzitsuaz mintzatzen zaigu. Azken ideia hau arrazismoaren arazoarekin lotzen da. Olasagarrek ideia bi hauek obraren bi momentutan aipatzen ditu:

1- (32 orr) "Fokoaren azpira Josean eta Jon-en pertsonalaren antzezlana egiten duten aktoreak agertuko dira, lehendabizikoa bere antzezlana eginez, bigarrena Miguel Marirena, biak arropaz aldaturik "sospechoso" estiloa deituko genukeen moduan jantzita..."

2- (24 orr) "Teo erosi duzu arropa bidalarako....(...), Teo ilea moztu behar duzu....(...), Teo praka grisak eta ator arrosa eta eskatu Paull daukan txaketa urdin ilun hura..."

Argia

Eszenatokia ilun dago, baina argituz joango da, obraren atal bakoitza hasten den heinean. Horrela, argiak (iluminazioak) berak banatzen du obra hiru zatitan.

Eszenatokia ilun dago eta foko urdin batzuren bidez argitzen da eszenatokia; argitasun honekin flash-back-ak adierazten dira.

Osagaiak

Antezlanean zehar agertu diren osagalen artean hiru aukeratu ditut; gaiaren hildotik adierazgarrien iruditu baitzalzkit:

Konpota: Ezpelgaineko tradizioaren adierazgarri.

Legatza: Gau zaharreko afaria da eta legatza dago afaltzeko. Legatza ez da, nire ustez, edozein gautan lagunen arteko afari batean eskaintzen den janaria; bai ordea afari berezietan.

Kokaina: Hirietan erraz aurki dezakegun bizioa.

Musika

Egoera ezberdinen berri izango dugu obran zehar eta egoera ezberdin bakoitzari oso ongi egokituko zaion abesti edo kanta bat entzungo dugu. Badirudi gertatuko denaren aurrerapen bat dela. Hona hemen adlibide batzuk:

- Hertzainen *Bi minutuero herrimina*, delakoa entzun dezakegu Lourdes urte osoan zehar Londresen bizi eta gero Patxi eta Mirenen etxera allegatzear dagoenean.
- *Too long in the exile* kanta adituko dutenean Migel Mariren arazoaz mintzatzen jarriko dira (dena den, kanta honekin ez da soilik guk "exilio" bezala ulertzen duguna adierazten, barne egoeraz ere hitz egin dezake, esaterako, Migel Mariren atxilokeitarekin Lourdesen Londreserako ihesa, edo eta Joseanen bere homosexualitatearen onartze-eza)
- *Eh, txo kanta*, Ezpelgain herriko taberna batean, Migel Mari eta Josean sospetxoso moduan jantzita agertzen direnean entzuten da.
- *Things go wrong...but I'm still in love with you*, Miren eta Patxi-
ren harremanaren egoeraren berri emateko. Harremana ez omen doa bide zuzenenetik, baina, maitemindurik daudenez, arazo horiek konpongarriak dira.
- Lou Reed-en *Vicious*-ekin batera kokaina agertzen da. Obran, sofan eseriko direnean, entzungo da kanta hau, eta badakigu sofan eseriko direla arazoez mintzatu eta gero, arazoak alde

batera uzteko eta gorputzari martxa emateko. Gure pertsonalek "martxa" hau lortzeko "bizioaz" balliatuko dira, kokainaz.

- R. Ordorikaren *Agurraren lezioa* Jon etxetik alde egiten duen bitartean entzun daiteke; noski, Joseani esan behar dizkionak esan eta ohar bi eman ondoren.
- *Hegazti Herarriak* beralek kantatzen dute. Nortasuna adieraz dezakeen kantu bat litzatekeelakoan nago

Soinua

Kontrajarren bortitza dago, hizketa eta bat batezko isiluneekin. Horrela lortzen baitute pertsonalek nahi ez duten galaz ihes egiteko bide bat.

Dekoratua

Antzerki lan honetan dekoratuak ez du esanahi haundirik. Gainera, dekoratua oso arrunta da. Lehenengo zatian dekoratu gisa sukaldea ageri zaigu. Bigarren zatian, egongela dena jantoki bihurtuko dute, sofa kenduz, eta mahaia ezarriz, eta hirugarrenean afaltzeko ezarri den mahaia alde batera utziz, L formadun sofa berragertuko da, zonalde hori berriro egongela bilakatuko delarik.

Ondorioak

Ezpelgain eta Iruñearen arteko ezberdintasuna ez da, soilik, antzematen dena obra honetan. "Aurrerapenak" suposa dezakeen giza harremanen atzerapausuaren idelaren gainean ari da Juanjo Olasagarre.

- Hirietako gizarte harremanak oso urriak dira, herrietan ez bezela, hemen denak elkar ezagutzen baitira.
- Hirietan bakardadearen sentimentua.
- Hirietan ez dira "zer esango dutenaren" beldur, herrietan bezala.

Hiria mota eta kultur ezberdinetako pertsonen elkargunea da, beraz; norberaren hizkuntza eta tradizioak galtzeko joera dago

(behintzat E.H.ko hiriburuetan antzeman daitekeen arazoa dugu). Adibide argi batekin aditzera ematen digu azken ideia hau Olasagarre; (42 orr) Pertsonalek, hirian denbora batez bizitza gero, Ezpelgalnen bizitza osoan zehar abesten zuten herri kanta bat ezin dute gogoratu. Hori kontrajarririk, Iruñeko kaleetan ingelesezko kanta bat entzun daiteke, *Gingle bell* kanta hain zuzen. Gurea baino aurreratuagotzat hartzen den gizarte baten alpamen honekin geroari begirada bat botatzen da; ziur aski, gizarte horrek gudan izango duen eragin izugarria aurreratu nahi da (gure herriak, hizkuntzak eta tradizioak arriskuan daudenaren adierazgarri ?).

Aztertu ahal izan dugunaren arabera, gure pertsonalek herriko bizimoduarekin konparatuz, adimen (mentalitate) aurreratuagoa dute; Miren eta Patxi ezkondu gabe elkarrekin bizitza dira. Ideiengatik borrokatu eta ideia hauek azken mugaraino eramaten dituzte (Migel Mariren kasua litzatekena), drogak hartzearen alde agertzen dira batzuk (nahiz eta azken kontu hau herriko ezkertiarrek onartu ez. Honela, ezkertiarra izatea eta moralki "aurreratua" izatea ez datoz bat). Bestalde, hiriak eskaintzen duen "aurrerapenarekin" ezin dute bizitza, komunikazio eza, bakardadea dute...

BIBLIOGRAFIA

- GALAN, E (1996): *Mujeres frente al espejo*, S.G.A.E., Madrid.
- KORTAZAR, J (1997): "1996-ko kalera", *Hegats* 15/16: 83-98.
- TALENS, J (1980): *Elementos para una semiótica del texto artístico*, Cátedra, Madrid.
- KORTAZAR, J (1990): *Literatura vasca del siglo XX*, Etor, Donostia.
- OLASAGARRE, J (1996): *Hegazi errariak*, Euskaltzaindia-BBK, Bilbo.